

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

צו תשע"א

פרשת שבוע

חייב איניש לבסומי- לך כנוס את כל היהודים

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

מאמר חז"ל המבטא לכאורה את רוחו ומהותו של חג הפורים הוא מאמרו של רבא: "מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" (מגילה דף ז ע"ב).

המשתנה שזור לאורך כל המגילה ותופס בה מקום מרכזי ומשמעותי (במגילה שבעה משתאות ויש סופרים עשרה). ההצלה הגדולה גם היא מצוינת ונחגגת במשתה:

"...וְנִתְּ אֲרַבְּעָה עָשָׂר בּוֹ וְעָשָׂה אֹתוֹ יוֹם מְשֻׁתָּה וְשֻׁמְרָה: וְהַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּשׁוּשַׁן... וְנִתְּ בְּחַמְשָׁה עָשָׂר בּוֹ וְעָשָׂה אֹתוֹ יוֹם מְשֻׁתָּה וְשֻׁמְרָה" (ט' יז-יח).

מיד אחר כך, בשלב שני, מתווספת למשתה בערי הפרזות מצוות משלוח מנות:

"עַל כֵּן הַיְהוּדִים הַפְּרָזִים הִישָׁבִים בְּעָרֵי הַפְּרָזוֹת עָשִׂים אֶת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר שְׁמֻחָה וּמְשֻׁתָּה יוֹם טוֹב וּמְשֻׁלָּח מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ" (שם יט).

מרדכי משושן צרף לדורות, למשתה ולמשלוח המנות, את מצוות מתנות לאביונים:

"לְעֵשׂוֹת אוֹתָם יָמֵי מְשֻׁתָּה וְשֻׁמְרָה וּמְשֻׁלָּח מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמְתָנּוֹת לְאֲבִיוֹנִים" (שם כב).

בימינו, ברוב המקומות, יש חלוקה די ברורה בין שלשת המצוות. המשתה-סעודת פורים הוא אירוע משפחתי או אירוע שבו משתתפים חברים קרובים. משלוח המנות תופס לרוב נפח גדול (מדי) של הפעילות ביום הפורים. גם הוא קשור למעגל הקרוב של החברים והידידים (לעתים קרובות מדובר במיחזור והחלפה). מצוות מתנות לאביונים נפרדת לגמרי ולרוב היא מתבטאת בנתינת צדקה בכסף. עיון במקורות מגלה כי בעצם גם מצוות משלוח מנות ובעיקר מצוות מתנות לאביונים, קשורות למצוות סעודת פורים.

חז"ל לימדונו שאין דבר המקרב יותר בין הבריות ובין ישראל לאביהם שבשמים, מאשר לגימה משותפת וסעודה שהופכת רחוקים לקרובים. "אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן קסמא: גדולה לגימה..., ומקרבת את הרחוקים, ומעלמת עינים מן הרשעים, ומשרה שכונה (אפילו) על נביאי הבעל" (סנהדרין דף קג ע"ב).

הרשו לי מורי ורבותי להציע סדר יום קצת אחר לחג הפורים.

במשך כל השנה עובד כל יהודי את הקב"ה בדרך שלו, בדרך בה התחנך, בדרך אותה קיבל מרבותיו. יום אחד בשנה קוראים לנו רבותינו לפעל אחרת. להשתמש בלגימה "חייב איניש לבסומי" (להתבסס, לא להשתכר) עד דלא ידע בין...".

זה היום לטשטש את ההבדלים, לשכוח את המחלוקות, להתעלם מן המפריד לחפש את המאחד. גם אם כל השנה כל אחד צריך לעבוד את בוראו בדרך שהוא בטוח שהיא הנכונה, ביום הזה צריך להפנים שגם מי שהוא בבחינת "ונהפוך הוא" לשיטתו, יש בדרכו גם מן האמת. הבה ונקשור את כל מצוות היום "לאגד אחד" שסביבו יתאחד כל עם ישראל. ההצלה בפורים הייתה מכח "לך כנוס את כל היהודים".

נזמין לסעודה לא רק בני משפחה וחברים, אלא דווקא את מי שאנו בחילוקי דעות עמו כל השנה. נוכיח כי בפורים לפחות, כולם רעים האהובים. אם מזמינים אותנו נאכל גם אצל מי שמערכת הכשרות שלו היא לא מערכת הכשרות "שלנו". ניצור קשר דווקא עם בני הפלוגתא שלנו, בכל התחומים.

ניתן מתנות לאביונים על ידי שנזמין אותם לאכול ולשתות עמנו. גם הם יהיו חלק מבני ביתנו. 'אביונים' יתפרש כ'חלשים' לא רק כ'עניים'. נשתף בסעודה גם את הגרים ואת מי שנמצא בתהליכי גירות. נזמין לסעודה כחברים ולא כמתנשאים גם את מי שרמת ידיעותיו רחוקה משלנו. נתחבר גם עם מי שאנו חושבים (לא בטוח שצודקים) שרמת קיום המצוות שלו נמוכה משלנו. אם נזמין ממילא גם נזמין ונקבל את ההזמנה. אולי נעלה לדיון את שאלת ההסתגרות וההתבדלות, במוסדות החינוך בישובים ושכונות המגורים, תופעה ההולכת ומתגברת.

ננצל את "חייב איניש לבסומי" כדי לחזור ליום שבו נתמלא כל העולם כולו בשמים, יום מתן תורה. נביא לכך ש"הדר קיבלה בימי אחשוורוש" יגרום לכזה שגם בפורים נעמוד כאיש אחד בלב אחד ונזכה להשכנת שכונה.

לע"נ ר' מאיר בן יחזקאל שרגא ברכפלד ז"ל	לע"נ רבי יעקב בן אברהם ועיישה סבג	לע"נ נחום אליעזר רענן בן יוסף הכהן (לארי) רוט ז"ל נלבי"ע כ"ג אדר א' תשע"א	לע"נ הרב אשר וסרטייל ז"ל נלבי"ע ט' כסלו תשס"ט
--	---	--	---

ERETZ HEMDAH

2 Brurya St. P.O.B 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

Email: info@eretzhemdah.org

www.yeshiva.org.il

ארץ חמדה ע"ר

רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

web-site: www.eretzhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט www.yeshiva.org.il

חמדת משפט

"אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם"

קול התורה

הרב משה ארנרייך, אב"ד ארץ חמדה גזית

המקרה

החל מתחילת שנת הלימודים פועל תלמוד תורה בדירה בקומת קרקע בבית משותף. בית זה הוא חלק מקומפלקס של 2 בתים משותפים, שביניהם חצר משחקים גדולה.

התובעות, משפחות לבקוביץ, דוד, ולוי, אינן מתנגדות לעצם פעילות התלמוד תורה בסמוך אליהם, למרות הרעש שהדבר יוצר. אלא שלטענת המשפחות התובעות, הרעש בהפסקות הלימודים בלתי נסבל. בעיקר הדבר מפריע לאחת הנשים התובעות, שהיא בחופשת לידה. שעות הבוקר הן השעות שנצרכות לה וליולדות אחרות כמותה, לשינה ולאגירת כוחות לאחר הלידה.

על כן, תביעת התובעים היא לקיים את ההפסקות באזורים סמוכים: מגרש ציבורי הסמוך או כל מקום אחר.

התלמוד תורה משיב, שעל פי דין, מותר למלמד ללמד, למרות הרעש. ושכיוון שמדובר בכיתת לימוד לילדים צעירים, ההפסקה היא חיונית, והיא חלק אינטגרלי מיום הלימודים. העברת פעילות התלמידים בהפסקה לחלופות שהוצגו בעייתית מכמה היבטים: קיום ההפסקות במקום חלופי אורך זמן רב, וכמו כן, יש מעבר כביש. המגרש הציבורי הקרוב אינו מוצל, ואין שם מספיק פעילויות.

בתביעה זו יש לדון ראשית בעצם ההיתר להפעלת תלמוד תורה בסביבת מגורים. בנוסף, האם ההיתר קיים גם כשיש חולים, יולדות וכד', האם ההיתר קיים כשיש חלופות, האם ההיתר כולל גם פעילות בחצר, וכיצד יש ליישם את ההיתר בימינו.

הדין

יסוד הדין המשנה במסכת בבא בתרא¹ אומרת: "חנות שבחצר - יכול למחות בידו ולומר לו: איני יכול לישן מקול הנכנסים ומקול היוצאים, אבל עושה כלים יוצא ומוכר בתוך השוק. ואינו יכול למחות בידו ולומר לו: ...ולא מקול התינוקות." הגמרא מסבירה שהסיפא מאפשרת למלמד ללמד תינוקות של בית רבן בתוך ביתו, למרות הרעש וההפרעה שנגרמת לשכנים באותה חצר. טעם הדין הוא תקנת רבי יהושע בן גמלא, שתיקן "שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר ומכניסין אותן כבן שש כבן שבע"². וכן נפסק להלכה³.

יולדות בדירות השכנים - האם מבטל את התקנה?

בנזקי שכנים מצאנו התייחסות שונה כאשר אחד השכנים הוא חולה ומתוך כך שהנזק הנגרם לו בשל הרעש הוא גדול מהרגיל. ביטוי לכך הוא, שלמרות שלשיטת הרמ"א לא ניתן להגביל אדם מלעשות פעולות רועשות בביתו⁴ הגביל הרמ"א את ההיתר על פי הריב"ש⁵: "ודוקא בני אדם בריאים, אבל אם הם חולים והקול מזיק להם, יכולים למחות". דהיינו, לחולה זכות לבקש משכנו שלא לבצע רעש חריג, אף שבריא אינו יכול לדרוש זאת.

פוסקים אחרונים דנו בשאלה האם עקרון זה חל גם על הפעלת תלמוד תורה זה, וחולה יכול למנוע מתלמוד תורה לפעול בסמיכות אליו בשל הרעש. הפוסקים מעלים⁶ שחולה אינו יכול למחות בפעילות של מלמד תינוקות. בנוסף, אם נאמר שיוולדת היא חולה לעניין זה וזכותה למחות ולעכב על פעילות התלמוד תורה, נמצא שאין תלמוד תורה בשום חצר שבעם ישראל, שכן, ב"ה בכל מקום יש יולדות. הדבר כלל אינו מסתבר, שאם כן בטלה התקנה כולה.

לסיכום, קיומן של יולדות בבתי הסמוכים אינן מונעות את פעילות התלמוד תורה.

האם קיומן של חלופות, בנדון דידן - מגרשי משחקים סמוכים, מבטל את התקנה.

הנימוקי יוסף⁷ כתב, שלא ניתן למנוע הפעלת תלמוד תורה בבית, גם כאשר ישנן אפשרויות אחרות, כגון בבתי כנסיות ובתי מדרשות. וביאר דבריו בחתם סופר⁸ שהיתר הלימוד בבית שבחצר, נובע מתקנת ר' יהושע בן גמלא, שקבע שיהיה לימוד תורה בכל עיר ועיר. על כן תקנו חכמים, ש"נסייע בהעמדת תקנה כדי שיהו המלמדין מצויין". במסגרת זו, התירו להם ללמד בביתם, גם אם ישנן חלופות, והכול כדי לעודדם ללמד.

לסיכום: חז"ל תקנו שמותר ללמד תינוקות בבית שבחצר משותפת, על מנת לעודד לימוד תורה. על פי התקנה, כתבו פוסקים שאין למנוע לימוד תורה אף אם יש חולים בחצר. כיוון שהתקנה נועדה להקל על מלמדי תורה, אין גם חובה לחפש חלופות. בגיליון הבא נדון בשאלה האם הותר גם השימוש בחצר או רק בבית, והאם התקנה קיימת גם בימינו אנו, או שיש סיבות שלא להחיל את התקנה במילואה כיום.

ערך - הרב סיני לוי

¹ דף כ עמ' ב

² שם, דף כא, עמ' א

³ ברמב"ם, הלכות שכנים, פרק ו, הלכה יב, וחושן משפט, סימן קנו, סעיף ג

⁴ סימן קנ"ו סעיף ב'

⁵ סימן קצ"ו

⁶ פתחי חושן שכנים, פרק ט"ו הערה עד שהסתפק בדבר, וציין לשו"ת שלמת חיים (לר' חיים זוננפלד) סימן תע"ד. וכן עמק המשפט שכנים, סימן לו.

⁷ דף י ע"ב בדפי הרי"ף

⁸ חידושי חתם סופר, בבא בתרא דף כא

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ז)

Tiberia, Israel

טבריה, ישראל

אלול תשס"ז

מכשיר שמיעה המשמיע צפופים בזמן הנחתו באוזן ובזמן הסרתו, השמוש בו בשבת וביום טוב

שאלה

יש לי מכשיר שמיעה קטן, שמכניסים אותו ישירות לתוך האוזן. למכשיר מחובר מתקן קטן, שמחזיק בטריה קטנה. המכשיר פועל כשסוגרים את המתקן עם הבטריה במכשיר. במכשיר זה אין אפשרות לשנות את עוצמת הקול (בזמן התקנת המכשיר הטכנאי במעבדה קובע את עוצמת הקול).

הבעיה היא כשהמכשיר בפעולה: כשמקרבים את המכשיר לאוזן המכשיר משמיע קול צפוף, עד שהוא נכנס לתוך האוזן, וכשמרחיקים את המכשיר מהאוזן הצליל מפסיק. וכן כשהמכשיר בתוך האוזן, כששמים את היד קרוב למכשיר נשמע צליל, וכשמרחיקים את היד מהאוזן הקול מפסיק.

לקחתי את המכשיר לטכנאי במעבדת שמיעה, ושאלתי אותו אם יש הבדל מבחינה טכנית כשהמכשיר משמיע קול או לא. הטכנאי חיבר את המכשיר ללוח, המראה על-ידי מחוג את עוצמת החשמל, והראה לי שבשעה שהמכשיר משמיע קול צפוף יש שינוי בעוצמת הזרם שאלותיי הן:

- האם מותר להשתמש במכשיר זה בשבת, כשהפעלתי את המכשיר לפני שבת על-ידי הכנסת הבטריה למכשיר ביום שישי, אף-על-פי שיש שינוי בקולות?
- האם יש הבדל לדינא במצב המתואר לעיל, בחג?
- האם מותר בחג להפעיל את המכשיר על-ידי הכנסת הבטריה? (ודאי לי שבשבת דבר זה אסור).

תשובה

- מותר להשתמש במכשיר בשבת ובחג, אם הסוללה נמצאת במקומה והמכשיר במצב פועל מערב שבת¹.
- הסוללות התקניות מחזיקות מעמד 5 ימים רצופים, ועלותן נמוכה.
- כשמוציאים את המכשיר מהאוזן והסוללה פועלת, יש היזון חוזר ("פידבק") בין המיקרופון לאוזנית, ותהודה זו יוצרת צפוף. אין בו שום איסור הלכתי, לא ביצירתו (על-ידי הוצאת המכשיר מהאוזן) ולא בהפסקתו (על-ידי הכנסת המכשיר לאוזן). אין כאן איסור "משמיע קול" ולא "מוליד זרם". ההיתר הוא לכתחילה וללא פקפוק².
- אכן, בעת הצפוף המכשיר צורך יותר זרם, אך אין בכך שום איסור, אפילו לא לכתחילה, כשם שהתירו שינויים בעוצמת הזרם³.
- כיוון שצפוף זה מטריד את הסובבים, ניתן כמובן להכניס את המכשיר לקופסה אטומה. הדרך הטובה יותר היא להניח פיסת פלסטלינה או סיליקון המשמש לאטימת אוזניים וכד' על המיקרופון או על האוזנית (היינו על אחד החורים של המכשיר), והצפוף ייפסק לאלתר. גם בפעולה זו אין כל איסור, וזה אפילו מומלץ לכתחילה.
- אין להכניס סוללה למכשיר גם בחג. לעניין זה אין הבדל עקרוני בין חג לשבת⁴. כמובן, בשעת דחק גדול⁵, יש על מי לסמוך, להחליף ע"י גוי.

¹ "עדות לישראל" לגר"א הענקין (עמ' קכב). כן נראה שהתיר "הר צבי" (א ס"י קעג), ורק לעניין טלטולו במקום שאין עירוב אסור. "ציץ אליעזר" (ו ס"י ו), "מנחת יצחק" (א ס"י לו, ב ס"י יח), "יביע אומר" (א ס"י יט), "שלחן שלמה" (ערכי רפואה ב עמ' פג ואילך), אנצ"י הלכתית רפואית ערך "שבת"- "מכשיר שמיעה", ו"שמירת שבת כהלכתה" (א ס"י לד סע' כח) – התירו במופעל מבעוד יום. וה"שכיל עבדי" (ה או"ח ס"י לח) אסר את טלטולו מדין נר הדולק.

² על-פי הדרכת מכון צומת, בראשות המהנדס הרב ישראל רוזן.

³ "בית יצחק" (יו"ד בהשמטות לסי' לא) וה"אחיעזר" (הדרום כרך לב) כתבו כי בכל הולכת זרם הוי נולד בשבת. אך ה"חזון איש" (או"ח ס"י נ אות ט) והגרש"ז אורבך ("מנחת שלמה" ח"א ס"י יא) חלקו וסברו שאין בכך נולד. אולם ה"חזון איש" נקט שהוא אסור מטעם בונה, והגרש"ז אויערבך בכמה מקומות חלק על כך ("ב"שלחן שלמה" ערכי רפואה ב עמ' פד מובאים מכתבי הגרש"ז ל"חזון איש" סביב נקודה זו), עיינו עוד בתשובה הערה 1.

⁴ "ציץ אליעזר" (ו ס"י ו) פרט את האיסורים בהכנסת בטריה למכשיר: א. ספק מבעיר ומכבה בהכנסתו ובהפעלתו. ב. מתקן מנא. ג. חשש ה"חזון איש" ממלאכת בונה. ומשום כך אין לחלק בין שבת ויום טוב ואסר הכנסת בטריה והפעלת המכשיר בימים אלו. ה"שכיל עבדי" (ה ס"י לח), האוסר שימוש במכשיר זה המופעל מבעוד יום, התיר שימוש בו ביום טוב, שאין איסור של טלטול הנר ביום זה.

⁵ "מנחת יצחק" (ב ס"י קיב ס"ק ו) התיר להחליף בטריה על-ידי נוכרי ביום טוב, שכן הוא שבות דשבות במקום מצווה וצער, ואולי גם סכנת דרכים; שכן יש לדון אם הדלקתו כלל אסורה אף בשבת. וביום טוב הותרה הבערה, ורק להדליק אור אסור, ויש הסוברים שהוא איסור מדרבנן ולא מדאורייתא. והניצוצות בעת הנחת הבטריה – אין מתכוון הוא. "ציץ אליעזר" (ו ס"י ו ס"ק יח) התיר להחליף על-ידי גוי אף בשבת. ועדיף שיאמר לו מערב שבת.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך   הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן